

AZ ANYA JOGA MINDENNEK FELETT ÁLL?*

KOVÁCS-SZÉPVÖLGYI ENIKŐ

A HUN-REN-ELTE
Jogtörténeti Kutatócsoport
blogja

A SZERZŐ:

DR. KOVÁCS-SZÉPVÖLGYI ENIKŐ

Az HUN-REN-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT
TUDOMÁNYOS SEGÉDMUNKATÁRSA
SZEPVOLGYIENIKO@GMAIL.COM

2023. október 16.

Az anya joga címmel jelent meg egy cikk 1912-ben a Pesti Naplóban, amely az árvászekék azon döntéseit bírálta, hogy az állami gyermekmenhelyek kötelékében álló gyermekeket kiadták az anya kérésére. A cikk három olyan esetet említ, ahol a kiadás nem a gyermekek érdekét szolgálta a szerző szerint.¹

A törvényhozás 1901-ben fogadta el az állami gyermekmenhelyekről szóló törvénycikkeket.² A részlet-szabályokat a belügyminiszter 1903. évi 1. számú körrendelete, a Gy. v. sz., tartalmazta.³ Ezek a jogszabályok jelentették az alapját az állami gondozásba vételnek, amelyre főszabályként anyagi elhagyottság megállapításával az árvászekék döntése nyomán került sor. Az erkölcsi okból elhagyottnak nyilváníthatóság csak az első világháborút

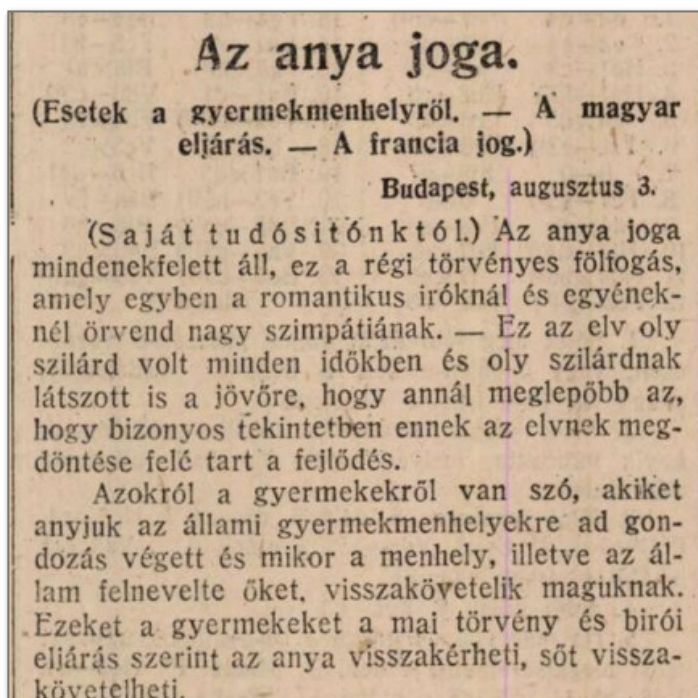
követően került szabályozásra.⁴

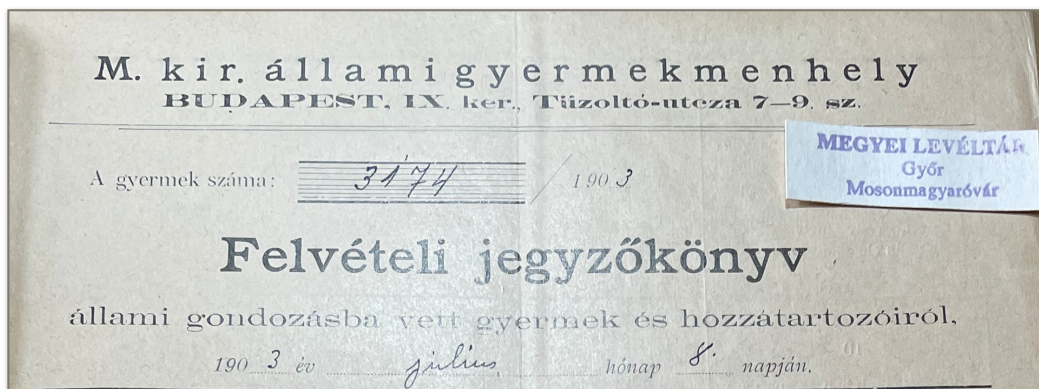
Az elhagyottnak nyilvánításról és a gyermek állami gyermekmenhely kötelékéből történő kiadásáról az árvászekék döntöttek. A Gy. v. sz. értelmében kötelező volt kiadni a gyermeket: ha olyan vagyonhoz jutott, amelyből eltartható volt; illetve, ha a tartásra kötelesek olyan vagyonhoz jutottak vagy olyan formában váltak keresetképpé, melyből a gyermeket el tudták tartani. Az árvaszék mérlegelésének függvénye volt a kiadás, azaz a gyermek kiadható volt, ha a szülő vagy törvényes képviselő kérte a kiadást; vagy ha a gyermek gondozását valamely rokon, jótevő, vagy a gyermekvédelem érdekeit rendszeresen és az állami gyermekvédelemmel összehangzottan szolgáló hazai jótékony intézet vagy egyesület elvállalta.

árvaszék a döntését a gyermek kiadása iránti kérelem tárgyában.

Az első ügyben a Moson vármegye területén található Halászi községben élő Sz. családnak 4 gyermeke közül 2 lánygyermekük, M. és V. gyermekek, 1903-ban születtek törvényes házasságból. Az apa napszámosként dolgozott, a család egyébként nem rendelkezett vagyonnal. A lánygyermekeket a szülők kérelmére Moson vármegye árvaszéke nyilvánította elhagyottnak a szülők megromló egészségi állapotával összefüggő keresetképtelenségük miatt. Az édesanya megjavult egészségi állapotára és az ezzel összefüggésben álló keresetképességére tekintettel kérte az egyik ikergyermek kiadását 1906-ban a község elöljárósága előtt. Hatáskör hiányában az ügyet az elöljáróság áttette a vármegyei árvaszékhez. Az árvaszék véghatározatában elrendelte a gyermek kiadását és felhívta a gyermekmenhely igazgató főorvosát, intézkedjen a gyermek szülők kezéhez történő kiadása érdekében. Az árvaszék döntésének alapját képező tények között szerepelt, hogy Halászi község elöljárósága jelentésében alátámasztotta a szülők keresetképességét, továbbá a szülők egészségi állapotában bekövetkező javulást orvos igazolta.⁵

Egy másik ügyben B. E. hajadon szakácsnő D. fiúgyermek 1903 áprilisában született, ugyanezen év júliusában vette fel a

budapesti m. kir. állami gyermekmenhely kötelékébe törvénytelen csecsemőként. D. gyermeket Moson vármegye árvaszéke nyilvánította elhagyottnak 1904-ben. Az anya 1905 júniusában kérelmezte D. gyermeke kiadását a gyermekmenhely kötelékéből, tekintettel arra, hogy képessé vált gondoskodni gyermeke eltartásáról. B. E. a megváltozott anyagi körülményeit a szakácsnői fizetéséből befolyó jövedelemmel és az apa által fizetett tartásdíjjal indokolta. Az ügyirat tartalmaz egy B. E. által írt fellebbezést, melyben idősebb V. lánygyermekének állami gyermekmenhely kötelékéből való kiadását támadja. Az árvaszék ugyanis hivatalból, a Gy. v. sz. 49. § alapján, elrendelte V. gyermek kiadását, tekintettel az anya anyagi helyzetére. Moson vármegye közigazgatási bizottságának gyámügyi küldöttsége a fellebbezéssel megtámadott döntést helybenhagyta.⁶

A belügyminiszter 1903-ban a budapesti állami gyermekmenhely igazgatójához intézett rendeletével lehetővé tette az állami gyermekmenhely kötelékéből a gyermek feltételes

kiadását a törvényes képviselő kérelmére, ha a kötelező kiadás két esete közül valamelyik fennforgott és az eset körülményei sürgős intézkedést kívántak.⁷ A feltételes kiadásra példa M. Zs.-nek és 1908-ban született törvénytelen E. fiúgyermekének az ügye. A gyermeket a budapesti m. kir. állami gyermekmenhely vette fel kötelékébe a gyermeket gondozó asszony kérelmére. Az anya ezt követően kérelemmel fordult a gyermekmenhely igazgatójához gyermeke kiadása érdekében, tekintettel arra a tényre, hogy megélhetésük biztosított szoptatós dajkaként, továbbá nem kérte és nem is tervezte a gyermek állami gondozásba adását. A menhely igazgatója a feltételes kiadás lehetőségével élve a végleges kiadás iránti határozatot kérte az árvaszéktől.⁸

Az nem vitatható, hogy a Pesti Napló cikke fontos kérdést boncolgatott és a gyermek érdekét szem előtt tartva kérdőjelezte meg az árvaszékek gyakorlatát. A cikk ugyanakkor összemosta az erkölcsi alapon történő elhagyottnak nyilvánítást az anyagi okokra alapozott

döntéssel. A szülőknek joguk volt kérni gyermekük kiadását a gyermekmenhely kötelékéből, és amennyiben az egyébként jogszabálynál fogva tartásra kötelezett szülők képesek voltak gyermekükről gondoskodni, az árvaszékek kötelesek voltak kiadni a gyermeket.

Hivatkozások:

* A címet a Pesti Napló 1912 augusztus 4-én megjelenő cikke ihlette. Lásd: Az anya joga, (Esetek a gyermekmenhelyről. – A magyar eljárás. – A francia jog.) Pesti Napló, 1912. 183. sz. (1912. augusztus 4.) 37. p.

¹ Az anya joga, (Esetek a gyermekmenhelyről. – A magyar eljárás. – A francia jog.) Pesti Napló, 1912. 183. sz. (1912. augusztus 4.) 37. p.

² Az állami gyermekmenhelyekről szóló 1901. évi VIII. törvénycikk; a közsegélyre szoruló 7 éven felüli gyermekek gondozásáról szóló 1901. évi XXI. törvénycikk.

³ A belügyminister 1903. évi 1. számú körrendelete valamennyi törvényhatósághoz –Fiume kivételével, az elhagyott gyermekek védelméről szóló szabályzat kibocsátása tárgyában. Belügyi

Közlöny, 1913. 13. évfolyam, 327. p.

⁴ A m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszternek 2.000/1025. N. M. M. eln. számú rendelete. Belügyi Közlöny, 1925. 30. évfolyam, 645. p. Pettkó-Szandtner Aladár: A Magy. Kir. Állami gyermekvédelem. Budapest, 1926. M. Kir. Népjóléti és Munkaügyi Ministerium, 7. p.

⁵ Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára Mosonmagyaróvári Fiókleveletár, Árvaszéki iratok, 1906. IV.B. 908.b./145. doboz.

⁶ Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára Mosonmagyaróvári Fiókleveletár, Árvaszéki iratok, 1906. IV.B. 908.b./145. doboz.

⁷ Elhagyott gyermekek feltételes kiadása. (A belügyministernek 89,782/1903. sz. a. a b-i állami gyermekmenhely igazgatójához intézett rendelete.) Belügyi Közlöny, 1903. 13. évfolyam, 454. p.

⁸ Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára Mosonmagyaróvári Fiókleveletár, Árvaszéki iratok, 1909. IV.B. 908.b./154. doboz.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Az anya joga. Részlet a Pesti Napló idézett cikkéből. Forrás: Pesti Napló, 1912. 183. sz. (1912. augusztus 4.) 37. p.
2. oldal: Felvételi jegyzőkönyv fejléce. Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára Mosonmagyaróvári Fiókleveletár, Árvaszéki iratok, 1906. IV.B. 908.b./145. doboz.